MiReKoc Çalışma Notları

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerle İlgili Kaynakçalar: Sağlık

FMRC Serisi N° 1

Yazan: Eleni Diker[1]

Türkçeye çeviren: Nuray Karateke, Enes Ataç, Emrah Çelik ve Yağmur Karatepe

11.09.2018

Istanbul/Turkey

1. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MiReKoc) Vehbi Koç Vakfı Göç Araştırma Bursiyeri ve Proje Yöneticisi, BoMoVu kurucu üyesi

MiReKoc

KOÇ ÜNİVERSİTESİ GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (MIREKOC) HAKKINDA

Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MiReKoc), 2004 yılından bu yana orjinal ve yenilikçi araştırmaların ve akademik işbirliklerinin yanı sıra araştırmacılar, politika yapıcılar, uluslararası kurumlar ve sivil toplum arasındaki diyaloğu güçlendirerek uluslararası göç alanındaki araştırmaları bir adım öteye taşımayı amaçlamaktadır. MiReKoc, göç alanında çalışan bütün kurum ve kişilerin araştırma kapasitesini arttırmak amacıyla kurulan, Türkiye ve yakın çevresi odaklı kapsamlı göç araştırmaları yürüten İstanbul merkezli bir araştırma merkezidir.

http://mirekoc.ku.edu.tr/tr/

ÖNSÖZ

Bu çalışma notu, Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerle ilgili tematik konularda yapılmış olan çalışmaların derlemelerini içerecek olan MiReKoc Zorunlu Göç Kaynak Merkezi (FMRC) Özel Serisi'nin ilk raporudur. Her dört ayda bir yayınlanacak olan çalışma notları, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin durumunu sırasıyla; (1) sağlık, (2) eğitim, (3) istihdam, (4) barınma ve (5) sosyal uyum alanlarında inceleyen kaynakları bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Bu serideki çalışma notları; belirlenen politika alanının mültecileri kapsayan çerçevesini tanımlayan mevzuata dair belgelerden, akademik literatürden, sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası örgütlerin yayınlarından yararlanacaktır. Her çalışma notu, aşağıdaki sorulardan en az birine cevap veren çalışmaların listesinden oluşacaktır: 1) Mültecilerin bu politika alanına erişimlerini sağlayan yasal çerçeve nedir? 2) Suriyeli mültecilerin bu politika alanındaki koşulları nedir? 3) Suriyeli mültecilerin varlığının Türkiye'de bu politika alanına etkisi nedir?

Zorunlu Göç Kaynak Merkezi (FMRC)'nin bir yan çalışması olarak ortaya çıkan bu bibliyografya çalışmalarının temel amacı, göç ve iltica alanında çalışan bütün kişi ve kurumların araştırma kapasitesini arttırmak ve bilgiye erişimini kolaylaştırmaktır. FMRC'nin içeriğindeki kaynakların belli temalar çerçevesinde derlenmesinin, bu temalar üzerine yoğunlaşan araştırmacılara konuyla ilgili belli bir altyapı sağlayacağını, alandaki literatüre hızlı erişim sağlayarak vakit kazandıracağını ve aynı zamanda benzer çalışmaların tekrarlanmaması, emek ve fon kaybının engellenmesi açısından faydalı olacağını düşünüyoruz. Bu çalışma, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi (MiReKoc) tarafından hazırlanmış olup içerdiği tüm referanslara Vehbi Koç Vakfı'nın desteğiyle hazırlanan Koç Üniversitesi Zorunlu Göç Kaynak Merkezi (FMRC) veri tabanından ulaşılabilmektedir. Bu çalışma notlarının, akademisyenleri, politika yapıcıları ve sivil toplum çalışanlarını kapsayan geniş bir okuyucu kitlesi tarafından ilgi ile karşılanacağını umuyoruz.

İçindekiler

Giriş 1

1. Mülteci Sağlığı 3

2. Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Sağlık Sistemi 5

3. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Fiziksel Sağlık Durumu 7

4. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Akıl Sağlığı Durumu 10

5. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerine Erişimi 13

6. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sağlık Hizmetleri ve Sağlığın Sosyal Belirleyicilerine Etkisi 16

7. Suriyeli Kadınların Sağlık Durumu 18

EK-1 21

Giriş

2011'den bu yana Türkiye'ye 3.5 milyonu aşkın Suriyeli mülteci[2] gelmiştir. O zamandan beri, Türkiye hükümeti önemli adımlar atarak Suriyeli mültecilerin kamu hizmetlerine erişmini arttırmak amacıyla birçok reform gerçekleştirmiştir. Ekim 2014'te çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği'yle, Suriye'den gelen, Geçici Barınma Merkezleri'nin (kamplar) içinde ya da dışında kalan tüm kayıtlı mültecilerin birincil ve ikincil sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı tanınmıştır. Mültecilerin belirli sağlık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından kurulan Göçmen Sağlık Merkezleri'nde standart sağlık personelleri dışında çevirmenler, fizyologlar ve sosyal hizmet uzmanları yer almaktadır. Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) işbirliğiyle Suriyeli mültecilere hizmet verilen bu sağlık merkezlerinde, Suriyeli sağlık uzmanlarının eğitimini ve istihdamını sağlamaktadır. Yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları da bu çalışmalar içerisinde yer alarak sağlık hizmetleri sunmanın yanında, eşitsizlikleri azaltmak amacıyla sağlığın sosyal belirleyicilerinin iyileştirilmesi için çalışmalar yapmaktadırlar. Her ne kadar mevzuat ve kapasite açısından önemli adımlar atılsa da uygulamada çeşitli sorunlar var olmaya devam etmektedir. Suriyeli mülteciler, yerinden edilme deneyimlerinin yarattığı çevresel ve psikolojik zorluklar nedeniyle fiziksel ve zihinsel hastalıklara karşı genel olarak daha korunmasızdır. Ayrıca, mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi, dil engelinden kayıt sorununa kadar çeşitli problemlerden dolayı kısıtlanmaktadır. Türkiye'deki sağlık sisteminin olağanüstü emici kapasitesine rağmen, çatışma ortamından gelen 3,5 milyonu aşkın ek nüfusun bu sisteme etkileri azımsanamaz.

Bu çalışma notunun amacı, Türkiye'deki Suriyeli mülteciler bağlamında akademisyenler, devlet kurumları, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmış sağlık konusuna ilişkin önemli araştırmaları kısa açıklamalarıyla birlikte bir araya getirerek sunmaktır. İlk bölüm, mülteci sağlığı ile ilgili konulara genel bir bakış

2. Bu çalışmada, 2011 itibariyle Suriye'den göç etmek zorunda kalan bireylerin tamamına ev sahibi ülkedeki yasal statülerine bakılmaksızın Suriyeli mülteciler denilmektedir.

sağlamaktadır. İkinci bölüm, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin yasal çerçevesini sunmaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümler sırasıyla; Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin fiziksel ve zihinsel hastalıklarına yönelik kaynaklara bakarak, Suriyelilerin en çok karşılaştıkları sağlık sorunlarını inceleyen çalışmalara genel bir bakış sağlamaktadır. Beşinci bölüm, sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engellere odaklanan çalışmaları bir araya getirmektedir. Altıncı bölüm, Suriyeli mültecilerin varlığının Türkiye'deki sağlık sistemi üzerindeki etkisini ve sağlığın sosyal belirleyicilerine odaklanan çalışmaları listelemektedir. Son bölüm ise Suriyeli kadınlar özelinde zihinsel, cinsel ve üreme sağlığına dair yapılan çalışmalara ayrılmıştır. Kaynakların büyük kısmı İngilizcedir, ancak Türkçe referanslara da olabildiğince yer verilmeye çalışılmıştır.

01

Mülteci Sağlığı

Mültecilerin haklarını ve ev sahibi ülkelerin sorumluluklarını belirten baş yasal belge olan 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne her ne kadar bir hak olarak eklenmemiş olsa da sağlık hizmetlerine erişim bir kişinin göçmen statüsünden bağımsızdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi (1966), Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966), Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1965), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979), İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1984), Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin (1990) gibi çeşitli yasal araçların birleşimi, sağlığın vatandaşlık ve siyasi statü meselelerini aşan temel bir insan hakkı olarak tanınması için yazılı bir uluslararası mutabakat oluşturmaktadır.

İnsan eliyle yapılan felaketlerden kaçan mülteciler, yerinden edilme deneyiminin yol açtığı travma, çatışma durumlarında maruz kalınan şiddet ve göç esnasında ve sonrasında maruz kaldıkları zorlu yaşam koşulları (yiyecek, su ve hijyen eksikliği) sebebiyle kimi sağlık risklerine karşı savunmasız hale gelirler. Kitlesel mülteci akını ile ilişkilendirilen sağlık problemleri arasında şiddetli zihinsel hastalıklara ek olarak; enfeksiyöz, bulaşıcı, bulaşıcı olmayan veya kronik hastalıklar da yer almaktadır. Akademik literatüre ve uluslararası raporlara göre, yerinden edilmiş kitlelerde en çok rastlanılan kimi sağlık sorunları aşağıda listelenmiştir:

- Yetersiz beslenme
- İshal hastalıkları, kızamık, sıtma, solunum enfeksiyonları
- Çocuklarda büyüme ve gelişimsel bozukluklar
- Anemi
- Fiziksel şiddet ve buna bağlı yaralanmalar
- Cinsel istismar
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS dahil olmak üzere
- Hamilelik ve çocuk doğum komplikasyonları
- Kronik hastalıklar ve komplikasyonlar

- Depresyon, kaygı bozukluğu, uyku bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu gibi zihinsel hastalıklar
- Diş sağlığı sorunları

Bu hastalıklardan; yetersiz beslenme, sıtma, kızamık, ishal hastalıkları ve solunum enfeksiyonları ile özellikle acil durum fazında, yani göç akınını takip eden ilk günler ve haftalarda gerçekleşen ölüm oranları arasında direkt bir sebep sonuç ilişkisi vardır. Diğer yaygın hastalıkların etkileri ölüm oranları ile ilişkilendirilmemektedir fakat bu hastalıklar da yerinden edilmiş kitleler için ciddi zorluklara yol açmaktadır. Etkin bir mülteci sağlık hizmeti sağlanmadığı takdirde; Hepatit A, Hepatit B, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (HIV/AIDS), kızamık ve verem gibi hastalıklar mülteci ve yerel halkın sağlığı için ciddi tehditler oluşturabilir.

Mülteciler çoğunlukla, yaşadıkları ülkelerdeki kimi yasal, kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlere göre yerel sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşımda engellerle karşılaşmaktadır. Farklı ülkelerdeki mülteci popülasyonunun sağlık hizmetlerine erişim deneyimlerini konu alan ve büyümekte olan bir literatür mevcuttur. Nitelikli sağlık hizmetlerinin ulaştırılmasında kültürel yeterlilik başlıca gerekliliklerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Uygun bir şekilde yetiştirilmiş tercümanların azlığı, sevk prosedürlerinin karmaşıklığı ya da bilinmemesi, sunulan hizmetler hakkındaki bilgi yetersizliği ve farklı sağlık uzmanlarının rollerinin karıştırılması sağlık hizmetlerine erişimdeki diğer engellerdendir.

02

Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Sağlık Sistemi

Türkiye, son birkaç yılda Suriyeli mültecilerin kamu sağlık hizmetlerine erişimini güvence altına almak için önemli adımlar atmıştır. Bu bölüm, hükümet yetkilileriyle işbirliği içinde yayınlanan bilgilendirici belgelere ek olarak Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişiminin temelini oluşturan mevzuatı sunmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (2013) 91. Maddesinden türetilen ikincil bir mevzuat olan 29153 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) uyarınca geçici koruma altına alınmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin (2014) 27. Maddesi, geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilere sağlanacak sağlık hizmetlerini ayrıntılı olarak açıklamaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (2006) 60. Maddesi, mültecilerin ve vatansız kişilerin Türkiye genel sağlık sigortası sistemine erişimini güvence altına almaktadır. AFAD ve Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan Götürü Bedel Üzerinden Sağlık Hizmeti Alım Protokolü (2014), geçici koruma sahiplerinin götürü bedele dayalı olarak sağlık hizmeti almalarının yolunu açmıştır. 2017 yılında Sağlık Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Millletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), geçici koruma sahiplerine ve uluslararası koruma altındaki mültecilere sunulan sağlık hizmetlerinin yönetişimi hakkında detaylı bilgi veren bir yönergeler hazırlayıp yayınlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. 2013. 6458 No.lu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [Online erişim: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf]

2014 yılının Nisan ayında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Türkiye'nin göç ve sığınma konularını düzenleyen ilk kanunudur. Kanunun 91. Maddesi, Suriye'den gelen mültecileri ve vatansız kişileri kapsayan Geçici Koruma Yönetmeliği'ne yasal zemin hazırlamıştır. 89. Madde, uluslararası korumaya başvuran ya da bu statüde olan ancak herhangi bir sağlık sigortasına sahip olmayan ve maddi imkânsızlık nedeniyle sağlık sigortası yaptıramayacak kişilerin Türkiye'nin genel sağlık sigortası sistemine girebileceğini öngörmektedir. Ancak bu kanun, Suriyelilerin durumu özelinde bir düzenleme öngörmemektedir. Kanun, Göç İdaresi

Genel Müdürlüğü (www.goc.gov.tr) internet sitesinde on bir farklı dilde mevcuttur.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. 2014. 29153 No.lu Geçici Koruma Yönetmeliği. [Online erişim: http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf]
Geçici Koruma Yönetmeliği, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi uyarınca Ekim 2014'te yayımlanmıştır. Suriye'den kitlesel olarak göç eden mülteci ya da vatansız kişilerin statülerini, haklarını ve yükümlülüklerini belirleyen ana mevzuattır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. Maddesi, geçici koruma altındaki kişilere sağlanacak sağlık hizmetlerini ayrıntılı olarak belirtir (Madde 27 için Ek 1'e bakınız). Yönetmeliğe göre Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından kayıt altına alınmış geçici koruma statüsündeki kişiler, sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. 2006. 5510 No.lu Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu [Online erişim: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616-1.htm]
Bu yasanın amacı, Türkiye'nin genel sağlık sigortası programının kapsamını ve işleyişini ortaya koymaktır. Yasanın 60. Maddesi, mültecilerin ve vatansız kişilerin Türkiye'nin genel sağlık sigortası kapsamına girdiğini belirtmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. 2015. Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar. [Online erişim: https://www.saglik.gov.tr/TR,11288/gecici-koruma-altina-alinanlara-verilecek-saglik-hizmetlerine-dair-esaslar-hakkinda-22102014-tarihli-ve-29153-sayili-yonerge.html]
Kasım 2015'te yayınlanan yönerge, Geçici Koruma altındaki Suriyeli mültecilere sunulan sağlık hizmetlerinin işleyişine açıklık getirmektedir. Ücretsiz sağlık hizmeti için gereken koşullar, sağlık kurumlarının sorumlulukları, sağlık sigortasının kapsamı, acil sağlık hizmetleri ile ilgili konular, sağlık hizmeti ücretlerinin faturalandırılması ve ödenmesi, gönüllü sağlık hizmetleri (örneğin sağlık hizmeti sunan dernekler ve vakıflar) ve sağlık hizmetlerinin sunumunun takibine ilişkin ayrıntılı açıklamalar barındırmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). 2014. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İle Sağlık Bakanlığı Arasında Götürü Bedel Üzerinden Sağlık Hizmeti Alım Protokolü. [Online erişim: https://khgm.saglik.gov.tr/Dosyalar/6125c4f6a8a64bfebea78b60a665a9e5.pdf]
Protokol, Sağlık Bakanlığı ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) arasında geçici koruma sahiplerinin aldığı sağlık hizmetlerinin götürü bedele dayalı olarak teminini sağlamak amacıyla imzalanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GIGM) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). 2017. Uluslararası koruma altındaki mülteciler için Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişim bilgilendirme broşürü. [Online erişim: https://data2.unhcr.org/en/documents/details/59198]
Bu broşür, Sağlık Bakanlığı, BMMYK ve GİGM tarafından uluslararası koruma başvurusu sahiplerine ve statüsü sahiplerine sunulan sağlık hizmetleri hakkında temel bilgi sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Broşürde verilen bilgiler geçici koruma yararlanıcılarını ilgilendirmemektedir. Broşür, Arapça, Türkçe, İngilizce, Özbekçe, Rusça, Fransızca ve Urduca dillerinde mevcuttur.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GIGM) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). 2017. Geçici koruma altındaki mülteciler için Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişim bilgilendirme broşürü. [Online erişim: https://data2.unhcr.org/en/documents/details/59194]
Bu broşür, Sağlık Bakanlığı, BMMYK ve GİGM tarafından geçici koruma sahiplerine (Suriyeli mülteciler ve Suriye'den kitlesel göçle gelen diğer mülteciler ve vatansız kişiler) sunulan sağlık hizmetleri ve bu hizmetlere erişim konusunda temel bilgi sağlamak için hazırlanmıştır. Broşür, Arapça ve İngilizce dillerinde mevcuttur.

03

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Fiziksel Sağlık Durumu

Suriye, savaştan önce iyi çalışan bir sağlık sistemi ile beraber görece olumlu sağlık göstergelerine sahip bir ülkeydi. Ancak, birçok çatışma ve savaş durumlarında olduğu gibi, yerinden edilme deneyimi, Suriyelilerin sağlığı için hem fiziksel hem de zihinsel olarak ciddi zararlara sebep olmuştur. Bu bölümde alıntılanan çalışmalar, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin karşılaştığı fiziksel sağlık sorunları hakkında zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Türk Tabipler Birliği'nin (2014, 2016) yayınları, tıp doktorları tarafından yürütülmüş çeşitli çalışmaların derlemeleridir ve farklı illerde yaşayan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sağlık sorunlarına kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Kalkan ve diğerleri (2014), Esin ve diğerleri (2014) ve Baş ve diğerleri (2015), sırasıyla Suriyeli mültecilerin Bursa, İstanbul ve Edirne illerindeki genel sağlık koşullarına odaklanan çalışmalardır. Özaras ve diğerleri (2016) genel anlamda bulaşıcı hastalıkların yaygınlığına odaklanırken Köse ve diğerleri (2017) ve Koçarslan ve diğerleri (2013) spesifik bulaşıcı hastalıklara odaklanmaktadır. Keklik ve diğerleri (2017) yeni gelen mültecilerdeki B12 vitamini düzeyini, Bakkal Temi (2016) kanser tanısı alan mültecileri incelemektedir. Demirci (2017), Suriyeli mültecilerin ve Türkiye vatandaşlarının doğum niteliklerini karşılaştırmaktadır. Villasana (2016), Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sağlık riskleri hakkında kısaca bilgi vermektedir ve resmi olmayan bir kamp ortamında çekilen bir dizi fotoğrafla mültecilerin yaşadığı koşulları göz önüne sermektedir.

Türk Tabipler Birliği. 2014. Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu. Türk Tabipleri Birliği Yayınları. [Online erişim: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf]
Bu kapsamlı araştırma raporu, Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Gaziantep, Kızıltepe, Nusaybin ve Rojova'da meydana gelen savaş ve yerinden olma kaynaklı ortaya çıkan sağlık sorunları ve sağlık hizmetleriyle ilgili sorunlara odaklanmaktadır.

Türk Tabipler Birliği. 2016. Savaş, Göç ve Sağlık. [Online erişim: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar_rpr_en.pdf]
Bu kitap, mültecilerin sağlığının belirleyicileri (hijyen, beslenme, eğitim, çocuk işçiliği, gelir düzeyi vb.),

mültecilerin sağlık sorunları (bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklar, cinsel şiddet, engellilik, beslenme bozuklukları) ve mültecilere sunulan sağlık hizmetleri ile bu servislere erişimde karşılaşılan sorunlar da dahil olmak üzere Suriyeli mülteci sağlığının birçok yönüyle ilgili tıp doktorları tarafından yürütülen çalışmaların bir koleksiyonunu sunmaktadır. Çalışmaların çoğu, Suriyeli ve Iraklı mültecilere (Kürt ve Ezidi) ilişkin mevcut literatüre dayanırken bazıları da farklı şehirlerdeki kampta ve kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerle yapılan anket verileri ve nitel görüşmelere dayanmaktadır.

Kalkan, Orhun, Mehmet Gülay, İlknur Vatan, Fatma Tuba Engindeniz, Betül Bakış, Melda Mutlu Özyürek & Resul Özbek. 2014. Bursa İli Osmangazi İlçesinde İkamet Eden Suriyeli Göçmenlerin Temel Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi. 17. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı içinde. [Online erişim: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/17UHSKK.pdf]

Bu çalışma, Bursa'da yaşayan 321 Suriyeli hanede, anne ve bebek sağlığı öncelikli olmak üzere bu topluluğun yaşadığı sağlık sorunlarını araştırmıştır. Sonuçlar, kadınların çoğunun resmi sağlık kurumlarında doğum yapıyor olması bakımından olumludur ancak doğum öncesi ve doğum sonrası bakım, hamilelik takibi ve bağışıklık geliştirmenin arzulanan düzeyde olmadığı belirtilmiştir.

Esin, Melek Nihal, Aysun Ardıç, Şerife Nar, Bilge Yıldırım & Nihal Sunal. 2014. İstanbul'un bir bölgesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin yaşam koşulları. 17. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı içinde. [Online erişim: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/17UHSKK.pdf]

Bu çalışma, yoğun mülteci nüfusu olan bir İstanbul ilçesinde 51 hane ile yürütülmüştür. Araştırmanın amacı, sağlık durumları bağlamında Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını anlamaktır. Genel sorunlar olarak düşük gelir seviyesi, aşırı kalabalık ve dağınık konutlar, temiz su korunumunda zorluk, kanalizasyon kullanımında zorluk, yetersiz ısıtma ve soğutma, binaların yetersiz giriş ve çıkışları öne çıkmıştır. Evlerin %63.7'sinde haşere ve kemirgen, %95.6'sında küf olduğu gözlenmiştir. Çocukların %16.1'inde bulaşıcı bir hastalık vardır.

Baş, Duygu, Ceren Arkant, Amir Muqat, Mariam Arafa, Tammam Sipahi & Muzaffer Eskiocak. 2015. Edirne'deki Suriyeli Sığınmacıların Durumu. 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı içinde. [Online erişim: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/18_UHSK_KONGRE_KITABI.pdf]

Bu çalışma, Edirne ilinde yaşayan 82 Suriyeli mültecinin sosyal ve sağlıksal durumunu araştırmıştır. Suriyeli topluluğun içindeki temel sorunlar, yasal statü belirsizliği, dil engeli, koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanamama, aşılanmamış çocuklar ve bireysel ilaç harcamaları olarak sıralanmıştır.

Özaras, Reşat, Hakan Leblebicioğlu, Mustafa Sünbül, Fehmi Tabak, İlker İnanc Balkan, Mucahit Yemisen, İrfan Sencan & Recep Özturk. 2016. "The Syrian conflict and infectious diseases." *[Suriye savaşı ve bulaşıcı hastalıklar]* Expert Review of Anti-Infective Therapy 14(6): 547-555. [Üyelikle online erişim: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14787210.2016.1177457?journalCode=ierz20]

Bu çalışma, Suriye'deki insani krizin tüberküloz, kutanöz leishmania, çocuk felci ve kızamık gibi bulaşıcı hastalıkların Suriye'de ve mültecilere ev sahipliği yapan komşu ülkelerde tekrar ortaya çıkmasına ya da yaygınlaşmasına olan etkilerini ortaya koymaktadır. Makalenin dili İngilizcedir.

Köse, Şükran, İlker Ödemiş, Didem Çelik , Bengü Gireniz Tatar, İlkay Akbulut & Dilek Yılmaz Çiftdoğan. 2017. "Hepatitis A, B, C and HIV seroprevalence among Syrian refugee children admitted to outpatient clinics." *[Polikliniklere başvuran Suriyeli mülteci çocuklar arasında Hepatit A, B, C ve HIV seroprevalansı]* Infez Med 25(4): 339-343. [Üyelikle online erişim: https://www.infezmed.it/index.php/article?Anno=2017&numero=4&ArticoloDaVisualizzare=Vol_25_4_2017_339]

Bu çalışma, Nisan 2014-Aralık 2015 tarihleri arasında İzmir'de bir hastaneye kaldırılan 171 Suriyeli mülteci çocukta viral hepatit ve HIV yaygınlığını araştırmıştır. Araştırmacıların beklentilerinin aksine Suriyeli mülteci çocukların anti-HCV ve anti-HIV seroprevalansı Türkiye ortalamasına yakındır. Çalışma, olası komplikasyonları önlemek adına mülteci çocukların ulusal aşı programlarına dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Makalenin dili İngilizcedir.

Koçarslan, Sezen, Enver Turan, Turan Ekinci, Yavuz Yeşilova & Rabia Apari. 2013. "Clinical and histopathological characteristics of cutaneous Leishmaniasis in Sanliurfa City of Turkey including Syrian refugees." *[Şanlıurfa'da Suriyeli mülteci dahil olmak üzere kutanöz Leishmaniasis'in klinik ve histopatolojik özellikleri]* Indian Journal of Pathology & Microbiology 56(3): 211-215. [Üyelikle online erişim: http://www.ijpmonline.org/article.asp?issn=0377-4929;year=2013;volume=56;issue=3;spage=211;epage=215;aulast=Ko%E7arslan]

Bu çalışma, Şanlıurfa'da hem Suriyeli (24) hem de Suriyeli olmayan (30) hastalarda kutanöz Leishmaniasis'in klinik ve histopatolojik özellikleri incelenmiştir. Buradaki yazarlar karşılaştırmalı bir analiz yapmak yerine hastalığın niteliklerine bakmıştır. Sonuçlar, hastalığın ifadesinin geniş bir çeşitlilikle gerçekleştiğini ve diğer hastalıkları andırabileceğini ortaya koymaktadır. Makalenin dili İngilizcedir.

Keklik, Muzaffer, Ugur Kalan, Serdal Korkmaz, Ozerhan Ozer, Pinar Ipek, Adile Ortakoyluoglu & Ertugrul Keklik. 2017. "Vitamin B12 deficiency among Newly-Arrived Syrian Refugees in Central Anatolia of Turkey." *[Türkiye Orta Anadolu Bölgesi'ne yeni gelen Suriyeli mültecilerdeki vitamin B12 eksikliği]* Journal of Anatolian Medical Research 2017; 2(1): 22-30. [Online erişim: https://www.researchgate.net/publication/318661683_Vitamin_B12_deficiency_among_Newly-Arrived_Syrian_Refugees_in_Central_Anatolia_of_Turkey]

Bu çalışmada yazarlar, Orta Anadolu'ya yeni gelmiş 256 Suriyeli mültecide B12 eksikliğinin yaygınlığını araştırmıştır. B12 eksikliği oranının Suriyeli mülteciler arasında ve özellikle de yaşlı erkekler ve genç kadınlar arasında daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Makalenin dili İngilizcedir.

Bakkal Temi, Yasemin, Ali Murat Sedef, Serkan Gokcay, Hatice Coskun, Sedenay Oskeroglu Kaplan, Ozlem Ozkul, Huseyin Mertsoylu & Fatih Kose. 2017. "A study on basic demographic and disease characteristics of cancer-diagnosed Syrian refugees treated in the border city of Turkey, Sanliurfa; a hospital-based retrospective case series study." *[Şanlıurfa sınır kentinde tedavi edilen kanser tanılı Suriyeli mültecilerin temel demografik ve hastalık özelliklerine ilişkin bir çalışma; Hastane bazlı retrospektif vaka serileri çalışması]* Journal of BUON 22(6): 1591-1594. [Online erişim: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29332358]

Şanlıurfa'da yürütülmüş saha çalışmalarına dayanan bu çalışma, kanser teşhisi konmuş Suriyeli mültecilerin hastalıklarının özelliklerini ve teşhis sonrası aldıkları sağlık hizmetlerini araştırmıştır. Kanser teşhisi konan 134 Suriyeli mülteci arasında en sık gözlemlenen kanser türleri, erken teşhis ile yüksek oranda önlenebilen meme kanseri ve jinekolojik kanserlerdir. Çalışma, teşhis sonrasında Suriyeli mülteci hastaların ve Türkiyeli hastaların eşit muamele gördüklerini aktarmaktadır. Ancak, çoğu Suriyeli mülteciye hastalığın ileri evrelerinde teşhis konulmuş olması, mültecilerin erken teşhis için ulusal tarama programlarına dahil edilmesi gerekliliğini yeniden ortaya koymaktadır. Makalenin dili İngilizcedir.

Demirci, Hakan, Nevruz Yildirim Topak, Gokhan Ocakoglu, Mehtap Karakulak Gomleksiz, Emin Ustunyurt & Ayse Ulku Turker. 2016. "Birth characteristics of Syrian refugees and Turkish citizens in Turkey in 2015." *[2015 yılında Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin ve Türkiye vatandaşlarının doğum özellikleri]* International Journal of Gynecology and Obstetrics 137(1): 63-66. [Online erişim: https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ijgo.12088]

Bu çalışma, büyük bir örneklem grubu kullanarak Bursa'daki Suriyeli mültecilerin ve Türkiye vatandaşlarının doğum niteliklerini karşılaştırmıştır. Ana gözlemler şunlardır: (1) Türkiyeli hastalar arasında sezaryen doğum oranı daha yüksektir; (2) Suriyeli mülteciler için doğum ağırlığı genellikle daha düşüktür; (3) gestasyonel diyabet, Türkiye vatandaşları arasında daha yaygındır; ve (4) preeklampsi Türkiyeli kadınlar arasında daha yaygındır. Makalenin dili İngilizcedir.

Villasana, Danielle. 2016. "Picturing health: challenges for Syrian refugees in Turkey." Lancet 388(10056): 2096-2103. *[Sağlığı resmetmek: Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin karşılaştığı zorluklar]* [Online erişim: https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(16)31647-6/abstract]

Bu fotoğraf kompozisyonu, Türkiye'nin batısında göçmen işçilerin yaşadığı resmi olmayan bir kamptaki Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını tasvir etmektedir. Fotoğraflar çoğunlukla, temiz su eksikliğine, sağlık hizmetlerine erişim sorunlarına ve çocuk sağlığı ile beslenmesine ilişkin sorunlara dikkat çekmektedir. Çalışma İngilizcedir.

04

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Akıl Sağlığı Durumu

Çatışma ve yerinden edilme halinin Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin akıl sağlığı durumları üzerinde yarattığı etkilere dair yürütülmüş birçok çalışma bulunmaktadır. Önen ve diğerleri (2014) ve Alpak ve diğerleri (2015) mülteci kamplarında yürüttükleri araştırmalarda, sırasıyla, Suriyeli mülteciler arasındaki depresyon ve kaygı vakalarının sıklığını ve travma sonrası stres bozukluğunu incelemektedir. Şirin ve Rogers-Şirin (2015), Suriyeli mülteci çocukların akıl sağlığı ve eğitime ilişkin ihtiyaçlarına dair yaptıkları analizde inceledikleri 311 çocuk arasından %45'inin travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiklerini tespit etmektedir. Yakın zamanda yapılan bir çalışmada Al-Nuaimi ve diğerleri (2018) psikiyatrik hasta olma haliyle fiziksel yaralanmalar arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Karadağ ve diğerleri (2017) çocukların ve ergenlik çağındaki gençlerin psikiyatrik tedaviye erişiminin önemini vurgularken Moustafa (2015) Suriyeli mültecilerin psikiyatrik tedaviye erişimini kolaylaştırmak için bir model olarak telepsikiyatri (telepsychiatry) kullanılmasını önermektedir. Smeekes ve diğerleri (2017) yaptıkları çalışmada sosyal kimlik ve grup aidiyetinin akıl sağlığı göstergeleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Hassan ve diğerleri (2015) tarafından hazırlanan rapor, Suriyeli mültecilerin akıl sağlığı meselelerine dair var olan birtakım çalışmaları derleyerek Akıl Sağlığı ve Psikososyal Destek (MHPSS) programlarında çalışan uzmanların faydalanabilecekleri bir kılavuz oluşturmuştur.

Önen, Cihan, Gülsen Güneş, Ali Türeme & Pınar Ağaç. 2014. Bir Mülteci Kampında Yaşayan Suriyelilerde Depresyon ve Anksiyete Durumu. The Journal of Academic Social Science, 2(6), 223-230. [Online kaynak: http://www.asosjournal.com/Makaleler/105916345_307%20C%C4%B0HAN%20%C3%96NEN.pdf]

Bu araştırma, Suriyeli mülteciler arasındaki anksiyete ve depresyon durumlarının yaygınlığını incelemek ve bunlara neden olan etkenleri anlamak amacıyla Şanlıurfa'da bulunan Akçakale mülteci kampında gerçekleştirilmiştir. 450 kişinin bulunduğu bir örneklemde, örneklemin %19,3'ü anksiyete belirtileri

gösterirken %8,9'unda ise güçlü depresyon belirtilerine rastlandı. Araştırmada ortaya çıkan bulguların işaret ettiğine göre sigara kullanımı, şiddete maruz kalma, uyku düzeni bozukluğu ve savaş sonrası dönemde hastalığa yakalanma ile anksiyete veya depresyon durumuna sahip olma ihtimali arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Alpak, Gökay, Ahmet Unal, Feridun Bulbul, Eser Sagaltici, Yasin Bez, Abdurrahman Altindag, Alican Dalkilic & Haluk A. Savas. 2015. "Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a cross-sectional study." *[Türkiye'deki Suriyeli mülteciler arasında travma sonrası stres bozukluğu: Enlemesine bir araştırma]* International Journal of Psychiatry in Clinical Practice 19(1): 45-50. [Üyelikle online erişim: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/13651501.2014.961930?journalCode=ijpc20]
Bu çalışma Türkiye'de bir mülteci kampında yaşamakta olan Suriyeli mülteciler içerisinden gelişigüzel olarak seçilen 352 kişi arasında travma sonrası stres bozukluğunun (PTSD) yaygınlığını incelemektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre, mültecilerin %33,5'i PTSD belirtileri göstermiştir ve PTSD görülme olasılığının kadınlarda ve geçmişinde herhangi bir travma veya başka tür bir psikiyatrik rahatsızlığa sahip insanlarda daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Makalenin dili İngilizcedir.

Sirin, Selcuk R. & Lauren Rogers-Sirin. 2015. The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children. *[Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitimsel ve Akıl Sağlığına İlişkin İhtiyaçları]* Washington, DC: Migration Policy Institute. [Online erişim: https://www.migrationpolicy.org/research/educational-and-mental-health-needs-syrian-refugee-children]
Bu çalışma ilk iltica ülkeleriyle üçüncü yeniden yerleşim ülkelerinde bulunan Suriyeli mülteci çocukların akıl sağlıkları ve eğitimleriyle alakalı ihtiyaçlarını göstermektedir. Kamplarda yaşayan ve savaştan dolayı oluşan travmaya maruz kalan Suriyeli çocukların tespiti amaçlanmıştır. Çalışma yapılan 311 çocuğun %45'inin travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini taşıması meseleye dair olan endişeleri arttırmaktadır. Çalışma İngilizce dilindedir.

Al-Nuaimi, Saleem, Samer Aldandashi, Abdul Kadir Saed & Easa Maher Saqqur. 2018. "Psychiatric morbidity among physically injured Syrian refugees in Turkey." *[Türkiye'de fiziksel olarak yaralanmış Suriyeli mültecilerde psikiyatrik morbidite]* Comprehensive Psychiatry 80: 34-38. [Online erişim: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0010440X1630654X?via%3Dihub]
Bu çalışma Reyhanlı, Türkiye'de yaşayan fiziksel olarak yaralı Suriyeli mültecilerin akıl sağlığı durumlarını değerlendirmektedir. Yaralı 40 hasta arasından sadece 5 tanesi herhangi bir psikiyatrik rahatsızlık belirtisi göstermemiştir. Bu çalışmadan çıkan sonuca göre fiziksel olarak yaralanmış mültecilerde psikiyatrik hastalıklara yakalanma oranı çok daha yüksektir. Makalenin dili İngilizcedir.

Karadağ, Mehmet, Cem Gökçen, Funda Dandil & Baran Çalışgan. 2017. "Our experience with Syrian refugee patients at the child and adolescent psychiatry clinic in Gaziantep, Turkey." *[Gaziantep'teki çocuk ve genç psikiyatri kliniğinde Suriyeli mülteci hastalarla yaşadığımız tecrübeler]* International Journal of Psychiatry in Clinical Practice: 1-3. [Üyelikle online erişim: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13651501.2017.1387269?scroll=top&needAccess=true]
Bu çalışma Gaziantep ilinde ikamet eden Suriyeli mültecilerin (çocukların ve gençlerin) psikiyatrik tanı ve tedavilerinin geçmişine yönelik bir analiz yapmaktadır. 1.5 yıllık bir süre boyunca hastaneye gelen 51 hastanın yarısından fazlasının özel eğitim ihtiyaçları olduğu ve bu hastalardan sadece 15'inin kadın olduğu gözlenmiştir. Yazarlar, temel sağlık hizmetlerinin psikiyatrik tedaviye erişimdeki rolü, özel eğitim ihtiyacı olan mülteci çocuklar ve mülteci çocukların psikiyatrik rahatsızlık belirtilerinin aileden kaynaklanan ihmalinde cinsiyetin rolü üzerine daha fazla çalışma yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Makalenin dili İngilizcedir.

Moustafa, Moustafa. 2015. Telepsychiatry And Mental Health Care For Syrian Refugees In Turkey. *[Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler için Telepsikiyatri ve Akıl Sağlığı Bakımı]* Yale Medicine Thesis Digital Library. [Online erişim: http://elischolar.library.yale.edu/ymtdl/2002]

Bu tez çalışması, Kilis şehrinin güney bölgelerinde yaşayan Suriyeli mültecilerin akıl sağlığı sorunları için gerekli tedaviyi alma süreçlerinde yaşadıkları zorluklara odaklanmaktadır. Çalışma, mültecilerin akıl sağlıklarına yönelik ihtiyaçları karşılamaları için bir model olarak telepsikiyatri (telepsychiatry) kullanımını önermektedir.

Smeekes, Anouk, Maykel Verkuyten, Elif Çelebi, Ceren Acartürk & Samed Onkun. 2017. "Social identity continuity and mental health among Syrian refugees in Turkey." *[Türkiye'deki Suriyeli mülteciler arasında sosyal kimlik devamlılığı ve akıl sağlığı]* Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 52(10): 1317-1324. [Online erişim: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5617874/]

Bu çalışma 361 Suriyeli mültecinin bulunduğu bir örneklem üzerinden sosyal kimlikle akıl sağlığı durumu arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Burada sosyal kimlik herhangi bir grubun mensubu olma şeklinde tanımlanmıştır. Makalede iddia edildiği üzere göçten önce birden fazla gruba ait olanlar göç sonrasında grup bağlarını korumaya daha eğilimlidir. Bu durum aynı zamanda bu insanlardaki depresyon seviyesini düşürmekte ve bu insanların hayatlarından aldıkları zevki arttırmaktadır. Makale İngilizce dilindedir.

Hassan, G, Kirmayer, LJ, Mekki Berrada A., Quosh, C., el Chammay, R., Deville-Stoetzel, J.B., Youssef, A., Jefee-Bahloul, H., Barkeel-Oteo, A., Coutts, A., Song, S. & Ventevogel, P. 2015. Culture, Context and the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians: A Review for Mental Health and Psychosocial Support staff working with Syrians Affected by Armed Conflict. *[Kültür, Bağlam ve Suriyelilerin Akıl Sağlığı ve Psikososyal Refahları: Silahlı Çatışmadan Etkilenen Suriyelilerle çalışan Akıl Sağlığı ve Psikososyal Destek Çalışanları için Bir İnceleme]* Geneva: UNHCR. [Online erişim: http://www.unhcr.org/55f6b90f9.pdf]

Bu rapor, BM Mülteci Örgütü tarafından Akıl Sağlığı ve Psikososyal Destek (MHPSS) programlarında yerlerinden edilen Suriyelilerle çalışan görevlilere kılavuz olması amacıyla hazırlanmıştır. Raporun dördüncü bölümü, Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriyeli mültecilerin akıl sağlığı ve psikososyal sorunlarıyla alakalı mevcut çalışmaların özetlenmesine ayrılmıştır. Rapor İngilizce dilindedir.

05

Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerine Erişimi

Türkiye hükümeti ve mülteci alanında çalışan devlet-dışı aktörler, yerinden edilen insanların sağlık ihtiyaçlarını karşılama hususunda aktif rol üstlenerek önemli adımlar atmış olsa da mültecilerin sağlık hizmetlerine erişmesini önleyen bir takım engeller halen bulunmaktadır. Krizin acil durum fazında yapılmış eski bir çalışmada Sahlool ve diğerleri (2012) kamplarda kalan mültecilere sağlanan sağlık hizmetlerini değerlendirmektedir. Demirtaş ve Özden (2015) Suriyeli mültecilere sağlanan sağlık hizmetlerini özetlemektedir. Ekmekci (2017), Mardin (2017) ve Bilecen & Yurtseven (2018) çalışmalarında Türkiye'nin sağlık ve göç yönetmelikleri hakkında bilgi vermektedir ve Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi ile alakalı mevcut problemleri tartışmaktadır. Kara & Akgün. (2015) Konya ilinde ikamet eden mültecilere odaklanarak mültecilerin sağlık erişimiyle alakalı yaşadıkları sorunları göstermektedir. Özçürümez (2017) ise Türkiye'deki mültecilere sağlık hizmeti temininde devlet dışı aktörlerin rolüyle alakalı detaylı bir analiz sunmaktadır. Yavuz (2015) mültecilerin sağlık hakkını bütüncül ve hak temelli bir bakış açısıyla tartışmaktadır. Son olarak, elinizdeki raporun İngilizce yayınlanan ilk versiyonunda bulunmayan Terzioğlu (2015, 2018) çalışmaları, Türkiyeli sağlık çalışanları ile yaptığı görüşmelerle Suriyelilere yönelik ayrımcı söylem ve pratiklerin Suriyeli çocuk ve yetişkinlerin sağlık durumuna ve sağlık hizmetlerine erişimleri üzerine etkilerini medikal antropolog bakış açısıyla irdeliyor.

Sahlool, Zaher, Abdul Ghani Sankri-Tarbichi & Mazen Kherallah. 2012. "Evaluation report of health care services at the Syrian refugee camps in Turkey." *[Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci kamplarındaki sağlık hizmetlerinin değerlendirme raporu]* Avicenna Journal of Medicine 2(2): 25-28. [Online erişim: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3507073/]

Bu çalışma Altınözü, Islahiye ve Kilis şehirlerinde bulunan mülteci kamplarındaki sağlık durumunu araştırmakta ve sağlık hizmetlerine erişimi arttırmak için stratejik bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin kamplarda bulunan mültecilerin sağlık

ihtiyaçlarının karşılanması açısından son derece iyi bir iş çıkardığı sonucuna varmıştır. Makale İngilizce yazılmıştır.

Demirtas, Unal & Aslan Özden. 2015. "Syrian refugees: health services support and hospitality in Turkey." *[Suriyeli Mülteciler: Türkiye'deki Sağlık Hizmetleri Desteği ve Misafirperverlik]* Public Health 129(11): 1549-1550. [Üyelikle online erişim: https://www.publichealthjrnl.com/article/S0033-3506(15)00307-8/fulltext]

Bu kısa not, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin genel bir değerlendirme yapmakta ve koruyucu sağlık hizmetleri ve yaygın görülen hastalıklarla ilgili bazı istatistikler vererek kısa bir özet sunmaktadır. Makale İngilizce yazılmıştır.

Ekmekci, Perihan Elif. 2017. "Syrian Refugees, Health and Migration Legislation in Turkey." *[Suriyeli Mülteciler, Türkiye'deki Sağlık ve Göç Yönetmelikleri]* Journal of Immigrant and Minority Health 19(6): 1434-1441. [Üyelikle online erişim: https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10903-016-0405-3]

Bu çalışma Türkiye'deki sağlık ve göç yönetmeliklerinin Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi üzerindeki etkisine odaklanmakta ve mültecilerin gelişinden sonra Türkiye'nin sağlık sisteminin karşılaştığı zorlukları analiz etmektedir. Yazara göre, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimde mevcut olan engeller Suriyelilerin Türkiye'de kalma isteklerini azaltıp Avrupa'ya göç etme motivasyonlarını arttırmaktadır. Makale İngilizce yazılmıştır.

Mardin, Deniz F. 2017. "Right to Health and Access to Health Services for Syrian Refugees in Turkey" *[Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hakkı ve Sağlık Hizmetlerine Erişimi]* MiReKoc Policy Brief Series 2017/01. [Online erişim: https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/22/2016/11/PB_Right-to-Health.pdf]

Bu politika notu, Suriyeli mültecilerin sağlık hakkını çevreleyen yasal mevzuatını, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini ve sağlık alanındaki mevcut sorunları kısaca ortaya koymaktadır. Makale İngilizce dilinde yazılmıştır.

Bilecen, Başak & Dilara Yurtseven. 2018. "Temporarily protected Syrians' access to the healthcare system in Turkey: Changing policies and remaining challenges." *[Geçici olarak korunan Suriyeliler'in Türkiye'de sağlık sistemine erişimi: Değişen politikalar ve değişmeyen zorluklar]* Migration Letters, 15(1), 113-124. [Üyelikle online erişim: http://www.tplondon.com/journal/index.php/ml/article/view/925]

Bu çalışma, Türkiye'deki sağlık sistemini ve Suriyelilerin bu sisteme erişiminin yasal çerçevesini anlattıktan sonra, Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimde karşılaştığı üç temel problemi kayıt prosedürleri, sağlık sistemin karmaşıklığı ve sürekli değişim halinde olması ve dil kaynaklı engeller olarak tespit etmektedir. Makale İngilizce dilinde yazılmıştır.

Kara, Fatih & Nedim Akgün. 2015. Konya'ya Yerleşen Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmalarının Önündeki Engeller. 18. Halk Sağlığı Kongresi Kitabı içinde. [Online erişim: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/18_UHSK_KONGRE_KITABI.pdf]

Bu çalışma, sağlık hizmetlerine erişimdeki bariyerleri tespit etmek amacıyla Konya'da ikamet eden 223 Suriyeli mülteci arasında yapılmış bir anket çalışmasının sonuçlarını sunmaktadır. Her ne kadar sağlık hizmetlerine erişim fiziksel olarak il merkezlerinde mümkün olsa da dil sorunu, resmi kayıt eksikliği ve sağlık personellerinin gösterdikleri ayrımcılık veya ihmalkarlık gibi problemlerle sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ayrıca, hekimler ve temel sağlık hizmeti sağlayan kişilerden etkin bir şekilde yararlanılmaması, reçetesiz ilaç kullanımı ve ilaç fiyatlarının makul seviyelerde olmaması mevcut olan sağlık sorunlarının teşhisini ve tedavisini aksatmaktadır.

Ozcurumez, Saime. 2017. "Lessons from Turkey: Syrians under Temporary Protection, Health Services and NGOs." *[Türkiye'den Çıkartılan Dersler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Sağlık Hizmetleri ve Sivil Toplum Kuruluşları]* European Journal of Public Health 27. [Üyelikle online erişim:

https://academic.oup.com/eurpub/article-abstract/27/suppl_3/ckx187.577/4556543?redirectedFrom=fulltext] [Book chapter version with Deniz Yildirim available online:
https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK459037/]
Bu faydalı araştırma, sağlık hizmetleri veren politika mekanizmaları, hizmet sağlayıcıları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiye odaklanarak Türkiye'deki Suriyeli mültecilere verilen sağlık hizmetinin yönetişimini incelemektedir. Bu amaçla, yazar farklı taraflar arasındaki işbirliğinin doğasını saptamak için iki kuruluş üzerinde durmaktadır. Bir tanesi ulusal düzeyde tüm mültecilere ve sığınmacılara koruma hizmetleri sağlayan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM), diğeri ise tıp hekimleri için kurulmuş bir profesyonel sivil toplum kuruluşu olan Türk Tabipleri Birliği (TTB)'dir. Çalışmalar İngilizcedir.

Yavuz, Ömer. 2015. "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri." Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute, 265-280. [Online erişim:
http://dergipark.gov.tr/download/article-file/183377]
Yazar, mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim hakkını temel yaşam hakkı temelli bir bütüncül perspektiften yaklaşarak incelemektedir. Çalışma ayrıca Türkiye'de bulunan mültecilere sağlanan sağlık hizmetlerini de özetlemektedir.

Terzioğlu, Ayşecan. 2015. "Hep bu Suriyelilerin Yüzünden!": Istanbul'daki Sağlık Çalışanlarının Gözünden Suriyeli Çocukların Sağlığı, Toplum ve Bilim, Sayı 134, Kasım, 2015, sayfa: 102-118. Online erişim:
[https://www.academia.edu/33667604/Hep_bu_Suriyelilerin_y%C3%BCz%C3%BCnden_%C4%B0stanbuldaki_Sa%C4%9Fl%C4%B1k_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fanlar%C4%B1n%C4%B1n_G%C3%B6z%C3%BCnden_Suriyelilerin_Sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1]
Bu makale, İstanbul'da Suriyeli anne ve çocukları tedavi eden 10 doktor ve 5 hemşire ile yapılan görüşmelere dayanarak, Suriyelilerin toplumsal ve kültürel düzeyde maruz kaldığı ayrımcılık ve eşitsizliğin sağlık alanına nasıl yansıdığını tartışmaktadır. Yazar, sağlık çalışanlarının Suriyeli mültecileri sağlık sistemi üzerinde bir yük/külfet olarak gördüğü ve bu durumu, onlara atfedilen toplumsal anlamlar üzerinden kurdukları ayrımcı ve bazen nefret söylemi içeren bir dille ifade ettiklerini gözlemiştir.

Terzioğlu, Ayşecan. 2018. "The banality of evil: The normalization of discriminatory discourses against Syrians in Turkey", *[Kötülüğün sıradanlığı: Türkiye'de Suriyelilere yönelik ayrımcı söylemlerin normalleştirilmesi]* The Anthropology of Contemporary Middle East and Central Euresia, Special Issue, ISSN: 2211-5722, pg. 34-47. Üyelikle online erişim:
http://research.sabanciuniv.edu/35664/
Bu çalışma, Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı söylem ve pratiklerin günümüz siyasi durumunun yanı sıra, geçmişten beri süregelen Türk - Arap çatışmasından beslenerek arttığını tartışarak bu ayrımcılıkların sağlık alanına nasıl yansıdığını araştırmaktadır. Türkiye'deki iyi eğitimli doktor ve hemşireler ve Suriyeli göçmenler arasındaki bağlamsal asimetriden kaynaklı sorunları yaptığı mülakatlarla ortaya koyan çalışma, Foucault'nun biyogüç ve biyopolitika kavramları üzerinden, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sağlık problemlerine ve davranışlarına bakarak otoriteler tarafından üretilen bilginin mülteciler üzerindeki negatif etkilerini tartışmıştır. Makalenin dili İngilizcedir.

06

Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sağlık Hizmetleri ve Sağlığın Sosyal Belirleyicilerine Etkisi

Savaş bölgesinden kaçan hassas grupların gittikçe büyüyen nüfusu Türkiye'deki sağlık sistemi ve sağlığın sosyal belirleyicileri bağlamında birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Türkiye'de bulaşıcı hastalıkların ve savaşın halk sağlığına ilişkin doğurduğu riskler (Hargreaves, 2016; Doğanay & Demiraslan, 2016; Eskiocak, 2013), sağlık çalışanlarının sayıca yetersiz kalışı ve hastaneler ile acil servislerin yoğunluğu (Özdoğan, 2014, Savaş ve diğerleri, 2016; Tekeli Yeşil & Altıner, 2017; Gülaçtı ve diğerleri, 2017) konuya ilişkin yapılan önemli çalışmalar arasında. Bir diğer çalışmada ise, Özdemir ve diğerleri (2017) Türkiye'de uygulanmakta olan modeli temel alarak Suriyeli doktor ve hemşireleri sağlık sistemine dahil etmenin önemini savunmaktadır. Ayrıca:

Hargreaves, Sally. 2016. "Concerns in Turkey about infections from refugees." *[Türkiye'de Mülteci Kaynaklı Bulaşıcı Hastalıklar Hakkındaki Endişeler]* The Lancet Infectious Diseases [Lancet Bulaşıcı Hastalıklar] 16(7): 782-783. [Üyelikle online erişim: https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(15)00310-2/fulltext]
Uzman mülakatlarına dayanan bu kısa makale, fazla sayıda mültecinin gelişinden dolayı Türkiye'deki sağlık sisteminin kapasitesinin zorlandığına ve buna karşın bulaşıcı hastalıkları kontrol altına alma koşullarının kötüleştiğine dikkat çekmektedir. Makalenin dili İngilizcedir.

Doğanay, Mehmet & Hayati Demiraslan. 2016. "Refugees of The Syrian Civil War: Impact on Reemerging Infections, Health Services, and Biosecurity in Turkey." *[Suriye İç Savaşının Mültecileri: Yeniden Ortaya Çıkan Bulaşıcı Hastalıklara, Sağlık Hizmetlerine ve Biogüvenliğe Türkiye'deki Etkisi]* Health Security 14(4): 220-225. [Online erişim: https://www.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/hs.2016.0054?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Acrossref.org&rfr_dat=cr_pub%3Dpubmed&]
Bu çalışma, Suriyeli mülteciler arasında artan bir problem olarak görülen kızamık, çocuk felci, şark çıbanı, çoklu ilaca dirençli ve sayıca artış gösteren Hepatit A vakaları, sıtma ve suçiçeği dahil en sık kayıt altına alınan bulaşıcı hastalıklarla ilişkili olarak Türkiye'deki mültecilerin sağlık durumunu incelemektedir. Makalenin dili İngilizcedir.

Eskiocak, Muzaffer. 2013. "Savaş ve Sağlık: Suriye'deki İç Savaşın Suriye ve Hatay'daki Sağlık Sonuçları: Barışın olmadığı yerde sağlık olmaz!". H. Başçıl (Ed.), Füsun

Sayek TTB Raporları / Kitapları- 2013: Suriye İç Savaşının Hatay İline Etkileri içinde (sayfa: 50-63). [Online erişim: http://www.ttb.org.tr/kutuphane/fsayek2013_savas.pdf]
Bu makale, içinde bulunduğu kitabın gayesine yönelik toplanan niteliksel veriler, yapılan mülakatlar ve yazarın kişisel gözlemlerine ek olarak Dünya Sağlık Örgütü, Suriye Sağlık Bakanlığı ve Hatay Valiliği tarafından yayınlanan mevcut literatüre dayanarak, Suriye ve Hatay'a ilişkin sağlığın sosyal belirleyicileri ve sağlık durumu verilerini sunmaktadır. Bu veriler üzerinden, Suriye'deki savaşın Suriye'de ve Hatay ilinde olası sonuçlarını değerlendirmektedir.

Özdoğan, Hatice K., Faruk Karateke, Mehmet Özdoğan, Salim Satar. 2014. "Syrian refugees in Turkey: effects on intensive care." *[Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Yoğun Bakıma Etkileri]* Lancet 384(9952): 1427-1428. [Online erişim: https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(14)61862-6/fulltext?code=lancet-site]
Bu makale, Suriyeli mülteci akınının acil cerrahi müdahaleye ve cerrahi sonrası yoğun bakıma etkisine dikkat çekmektedir. Ağır yaralanan kişi sayısındaki artışla paralel olarak cerrahi taleplerde ciddi bir yükseliş bulunmaktadır. Bakım ücreti de yoğun bakım ihtiyacı ile birlikte artmıştır. Yazarlar, uluslararası topluma destek çağrısında bulunmaktadır. Makalenin dili İngilizcedir.

Savaş, Nazan, Evrim Arslan, Tacettin İnandı, Arif Yeniçeri, Mehmet Erdem, Meryem Kabacaoğlu, Ersin Peker & Ömer Alışkın. 2016. "Syrian refugees in Hatay/Turkey and their influence on health care at the university hospital." *[Hatay/Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Üniversite Hastanesindeki Sağlık Hizmetine Etkileri]* International Journal of Clinical and Experimental Medicine 9(9): 18281-18290. [Online erişim: https://www.researchgate.net/publication/309074156_Syrian_refugees_in_HatayTurkey_and_their_influence_on_health_care_at_the_university_hospital]
Bu çalışma, mülteci nüfusundaki büyük artışın, Hatay'daki bir üniversite hastanesinin iş akışına etkisini analiz etmektedir. Çalışma, hastane çalışanlarının çoğunluğunun iş yükünün, çalışma saatlerinin ve hastaların bekleme sürelerinin mülteci nüfusuna paralel olarak artış gösterdiğini düşündüklerini ortaya koymuştur. Tıbbi personelin üçte birinden fazlası tehlikeli bir durumla karşı karşıya kalmıştır ve %88'i çalışma yerlerinde güvende hissetmemektedir. Genel sonuçlar, mülteci hasta sayısının artmasından ötürü üniversite hastanesinin Suriye'deki savaştan olumsuz olarak etkilendiğini göstermektedir. Makalenin dili İngilizcedir.

Tekeli Yeşil, Sıdıka & Ali Altıner. 2017. Analysis of 112 Emergency Medical Service Utilizations of Syrian Refugees Residing in Ankara, Turkey. *[Ankara'da Yaşayan Suriyeli Mültecilerin 112 Acil Servisten Faydalanma Analizi]* Prehospital and Disaster Medicine, 32(S1), S81-S81. [Online erişim: https://doi.org/10.1017/S1049023X17002138]
Ankara'daki Suriyeli mültecilerin 112 Acil Servis kullanımının kısa bir analizi sunulmaktadır. Bu çalışma Suriyeli mültecilerden gelen çağrıların %42'sinin Altındağ bölgesindeki ilk beş istasyon tarafından cevaplandırıldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, sağlık hizmetleri personeli arasındaki iş yükü dağılımında eşitsizlik söz konusudur ve mülteci nüfusunun arttığı bu bölgelerdeki çalışanların desteklenmesi gerekmektedir. Makalenin dili İngilizcedir.

Gülaçtı, Umut, Uğur Lok & Hacı Polat. 2017. "Emergency department visits of Syrian refugees and the cost of their healthcare." *[Suriyeli mültecilerin acil servis başvuruları ve sağlık maliyetleri]* Pathogens and Global Health 111(5): 219-224. [Üyelikle online erişim: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/20477724.2017.1349061?journalCode=ypgh20]
Bu makale, Adıyaman'da acil servise başvuran Suriyeli mültecilerin klinik ve demografik özelliklerinin geçmişe yönelik bir analizini sunmaktadır. Bu başvuruların %68.5'i gerçek acil vakalar değilken, en fazla gözlemlenen hastalık üst solunum yolu enfeksiyonudur. Ayrıca, acil serviste ortalama kalış süresi diğerlerine nazaran Suriyeli mülteciler için daha fazladır. Makalenin dili İngilizcedir.

Özdemir, Vural, Ilona Kickbusch & Yavuz Coşkun. 2017. "Rethinking the right to work for refugee Syrian healthcare professionals: a call for innovation in global governance." *[Suriyeli Mülteci Sağlık Çalışanlarının Çalışma Hakkını Yeniden Düşünme: Küresel Yönetişimde İnovasyon için Bir Çağrı]* Bmj-British Medical Journal 357. [Üyelikle online erişim: https://www.bmj.com/content/357/bmj.j2710]
Bu makale, mültecilerin sağlık hizmeti ihtiyaçlarına cevap verecek yenilikçi metotlara yönelik bir çağrıda bulunmaktadır. Yazarlar; Gaziantep Üniversitesi, Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı'nın ortak çabalarıyla ilk olarak Gaziantep'te uygulamaya geçirilen ve Türkiye'deki Suriyeli doktorlar ve hemşirelerin Türkiye'deki sağlık sistemi hakkında bilgi edinmelerini sağlayan uyum eğitimlerini içeren modeli savunmaktadır. Çalışma İngilizcedir.

07

Suriyeli Kadınların Sağlık Durumu

Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların durumuna odaklanan birçok araştırma bulunmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2014), AFAD (2014) ve Mazlumder (2014) sağlık meselelerine özel olarak değinmese de Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların karşı karşıya kaldığı koşulları ortaya koymaktadır. Gkouti (2015) alıntılanan İnsan Hakları İzleme Örgütü (2014) ve AFAD (2014) raporlarından edinilen bilgilere dayanarak, Suriyeli mülteci kadınların karşı karşıya kaldığı ciddi sağlık risklerine yoğunlaşmıştır. Şimşek ve diğerleri (2017) Şanlıurfa bölgesinde yaşayan Suriyeli mülteci kadınların sağlık göstergelerine yönelik kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Kahyaoğlu Süt (2017), Yağmur & Aytekin (2018) ve Bahadır & Uçku (2015) Suriyeli mülteci kadınların üreme sağlığı göstergelerini değerlendirmişlerdir. Ayrıca, Büyüktiryaki ve diğerleri (2015) Ankara'daki bir hastanede doğum yapan Suriyeli mültecilerin yeni doğan sonuçlarını analiz etmektedir. Erenel ve diğerleri (2017) Suriyelilerin gebelik sonuçlarını Türkiye vatandaşlarınınki ile karşılaştırmakta ve Suriyeli mültecilerin yeterli doğum öncesi bakımdan yoksun olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Tolunay ve diğerleri (2016) Suriyeli mülteci kadınlarda özellikle hamilelikle ilişkili göz içi basınç değişimlerine odaklanmaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü. 2014. " 'We are still here' Women on the frontlines of Syria's conflict" *["Hala buradayız" Suriye çatışmasının sınırlarındaki kadınlar]* [Online erişim: https://www.hrw.org/report/2014/07/02/we-are-still-here/women-front-lines-syrias-conflict]

Bu rapor, Türkiye'de sığınma talebinde bulunan Suriyeli 17 kadının bireysel hikayelerini sunmaktadır. Sağlık durumuna özel olarak odaklanmamaktadır, ancak çatışmanın kadınları nasıl etkilediğini ortaya koymakla beraber onların siyasi aktivist, hastabakıcı, insani yardım çalışanı ve aile geçindiren kimseler olarak üstlendiği çeşitli rolleri gözler önüne seren bu rapor, kadının konumunu anlamak için büyük önem arz etmektedir. Çalışma İngilizcedir.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). 2014. Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu, 2014. [Online erişim: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3904/xfiles/afad-suriye-kdn_eng.pdf]

Bu kapsamlı çalışma AFAD psikolog ve sosyologları tarafından Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa'da Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan yüz yüze

görüşmeler vasıtasıyla 2013 yılında toplanan verilerden faydalanmıştır. Bu rapor, kadınların demografik özellikleri, sosyoekonomik duırumu, barınma, güvenlik, sağlık, eğitim, beslenme, su/hijyen ve gelecek beklentileri üzerine bilgi sağlamaktadır. Bulgular kamp dışında yaşayan kadınların %40'ının sağlık hizmetlerine erişiminin kısıtlı veya hiç olmadığını; %78'inin gelecek 7 gün için yeterli miktarda gıdaya sahip olmadığını; %97'sinin önceki ayda herhangi bir gelir elde etmediğini; %35'inin Suriye'deki olaylara bağlı olarak en az bir aile üyesini kaybettiğini ortaya koymaktadır.

Mazlumder. 2014. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mülteci Kadınlar Raporu [Online erişim: http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU(9).pdf]
Mazlumder tarafından hazırlanan bu rapor, kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteci kadınların hayat koşullarını toplumsal cinsiyet merceğinden ve güvenlik perspektifiyle açığa çıkarmaktadır. Kadın ve mülteci olmakla ilişkilendirilen ciddi riskler; cinsel ve toplumsal cinsiyete dayanan şiddete maruz kalma, çocuk yaşta evlilik, çok eşlilik ve insan ticareti olarak belirtilmiştir.

Gkouti, Athina. 2015. "Women at Risk: Syrian Refugees and Healthcare in Turkey" *[Risk Altındaki Kadınlar: Türkiye'de Suriyeli Mülteciler ve Sağlık Hizmetleri]* Independent Turkey, 16 Kasım 2015, Londra: Centre for Policy and Research on Turkey (Research Turkey). [Online erişim: http://researchturkey.org/?p=10033]
Bu kısa makale, İnsan Hakları İzleme Örgütü (2014) raporunda yer alan kadınların hikayeleri ve AFAD (2014) raporunun bulgularına dayanmaktadır. Yazar, kadınlar için üreme sağlığı sorunları, toplumsal cinsiyete bağlı şiddet, depresyon ve anksiyeteyi içeren büyük risklere odaklanmakta ve Türkiye'deki mülteci kadınlar için sağlık hizmeti erişiminin artırılmasına yönelik ihtiyacı işaret etmektedir. Çalışma İngilizcedir.

Şimşek, Zeynep, Nebiye Yentur Doni, Neşe Gül Hilali & Gökhan Yıldırımkaya. 2017. "A community-based survey on Syrian refugee women's health and its predictors in Sanliurfa, Turkey." *[Şanlıurfa'daki Suriyeli Mülteci Kadınların Sağlığı ve Ön Göstergeleri Üzerine Bir Toplum-temelli Anket]* Women Health: 1-15. [Üyelikle online erişim: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03630242.2017.1321609]
Bu kapsamlı ve önemli çalışma, Şanlıurfa'da kamp dışında yaşayan 15-49 yaşları arasındaki 458 Suriyeli mülteci evli kadınla gerçekleştirilen bir araştırmanın bulgularına dayanmaktadır. Cinsel yolla bulaşan hastalık semptomlarının yanı sıra üreme ve ruh sağlığı göstergelerinin genel bir değerlendirmesini sunmaktadır. Bu çalışma, istenen çocuk sayısının ve erken yaşta evlenme olasılığının savaştan sonra arttığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, kadınların büyük kısmı en az iki ruhsal sağlık sorunu semptomu göstermişlerdir ve bu durum psikososyal destek mekanizmalarına daha fazla ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma İngilizcedir.

Kahyaoğlu Süt, Hatice. 2017. "Suriye'den Göç Eden Kadınlar ve Üreme Sağlığı Sorunları" Sağlık ve Toplum. Yıl: 27 , Sayı: 1 Ocak-Nisan 2017. [Available online: https://www.researchgate.net/publication/319188242_Women_Migrating_from_Syria_and_Reproductive_Health_Problems]
Bu makale, kadınların karşı karşıya kaldığı üreme sağlığı risklerini cinsel taciz, tecavüz, şiddet, çocuk yaşta evlilik, küçük yaşta gebelik, istenmeyen gebelik ve gebelik sürecindeki komplikasyonlar olarak özetlemektedir. Yazar, literatür taramasına dayanarak, Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların karşılaştığı potansiyel üreme sağlığı problemlerine çözüm yolları önermektedir.

Yağmur, Yurdagül ve Sidar Aytekin. 2018. Mülteci Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları ve Çözüm Önerileri. DEUHFED 2018, 11 (1), 56-60. [Online erişim: http://www.deuhyoedergi.org/index.php/DEUHYOED/article/view/47]
Bu çalışma mülteci kadınların üreme sağlığını etkileyen hususları; psikososyal faktörler, kültürel faktörler, ekonomik sorunlar ve ev sahibi toplumun mültecilere yönelik tutumuyla alakalı problemler olarak dört ana başlıkta tartışmaktadır.

Bahadır, Hande ve Reyhan Uçku. 2015. "Tanımlayıcı Bir Alan Araştırması: Suriyeli Sığınmacı Kadınların Üreme Sağlığı, İzmir". İçinde: 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitapçığı içinde [Online erişim: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/18_UHSK_KONGRE_KITABI.pdf]
15 ila 49 yaşları arasında en az bir kez evlenmiş 109 Suriyeli mülteci kadından toplanan anket verilerine dayanan bu çalışma, çocuk yaşta evlilik ve erken gebelik vakalarının yaygın bir şekilde gözlemlendiğini ve doğum

kontrol yöntemlerinin kullanımının düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, dil engelinin ve resmi kayıt eksikliğinin kadınların hizmetlere erişiminin önünde engel teşkil ettiğinin altını çizmektedir. Aynı zamanda, kadınların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştıracak önerilerde bulunmaktadır.

Büyüktiryaki, Mehmet, Fuat Emre Canpolat, Evrim Alyamaç Dizdar, Nilüfer Okur & Gülsüm Kadıoğlu Şimşek. 2015. "Neonatal outcomes of Syrian refugees delivered in a tertiary hospital in Ankara, Turkey." *[Ankara Türkiye'de 3. Basamak Bir Hastanede Doğum Yapan Suriyeli Mülteci Kadınların Neonatal Sonuçları]* Conflict and Health 9: 38. [Online erişim: https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-015-0066-1]

Bu makale, Ankara'da seçilen bir sağlık biriminde doğum yapan Suriyeli mülteci kadınların tıbbi kayıtlarının iki yıllık retrospektif bir analizine dayanmaktadır. Sağlık birimindeki tüm doğumların %1.2'si (457 kadın) Suriyeli kadınlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Erken doğum oranı %26 olurken, bebek ölüm oranı ise Türkiyeliler için belirlenen oranının 25 katı olan %1.8'dir. Yazarlar, bebek ölümleri konusunda karşılaştırmalı araştırmaların yapılması için çağrıda bulunmaktadır. Çalışma İngilizcedir.

Erenel, Hakan, Begüm Aydoğan Mathyk, Veysel Sal, Işıl Ayhan, Suat Karataş & Arzu Koç Bebek. 2017. "Clinical characteristics and pregnancy outcomes of Syrian refugees: a case-control study in a tertiary care hospital in Istanbul, Turkey." *[Suriyeli Mültecilerin Klinik Özellikleri ve Gebelik Sonuçları: Istanbul Türkiye'deki 3. Basamak Bir Hastanede Vaka-Kontrol Çalışması]* Archives of Gynecology and Obstetrics 295(1): 45-50. [Üyelikle online erişim: https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs00404-016-4188-5]

Demirci ve diğerleriyle (2017) benzer bir yöntemi benimseyen bu çalışma, İstanbul'da bir devlet hastanesindeki Suriyeli mültecilerin gebelik sonuçları ve klinik özelliklerini Türkiyeli kadınların sonuçlarıyla karşılaştırmaktadır. Erken doğum oranının benzer olduğu ancak postterm oranının Türkiye vatandaşlarında daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır. Demirci ve diğerlerinin (2017) aksine, doğum ağırlığı yönünden önemli farklılıklar gözlemlenmemiştir. Çalışma İngilizcedir.

Tolunay, Harun Egemen, Sait Coşkun Özcan, Yavuz Emre Şükür, Deniz Özarslan Özcan, Fatih Mehmet Adıbelli & Neşe Gül Hilali. 2016. "Changes of intraocular pressure in different trimesters of pregnancy among Syrian refugees in Turkey: A cross-sectional study." *[Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilerde Gebeliğin Farklı Trimesterlerinde Göz İçi Basıncındaki Değişiklikler: Kesitsel Bir Çalışma]* Turkish Journal of Obstetrics and Gynecology 13(2): 67-70. [Online erişim: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5558340/]

Bu çalışma, Türkiye'deki 235 sağlıklı Suriyeli mülteci kadın arasında gebeliğe bağlı göz içi basınçtaki fizyolojik değişimleri incelemektedir. Yazarlar, değişimlerin sağlıklı kadınlar için yaygın ve geçici olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Çalışma İngilizcedir.

Samari, Goleen. 2015. "The Response to Syrian Refugee Women's Health Needs in Lebanon, Turkey and Jordan and Recommendations for Improved Practice." *[Lübnan, Türkiye ve Ürdün'deki Suriyeli Mülteci Kadınların Sağlık İhtiyacına Yanıt ve İyileştirilmiş Uygulama için Öneriler]*, "Knowledge & Action," Humanity in Action, 2015. [Online erişim: https://www.humanityinaction.org/knowledgebase/583-the-response-to-syrian-refugee-women-s-health-needs-in-lebanon-turkey-and-jordan-and-recommendations-for-improved-practice]

Bu çalışma Lübnan, Türkiye ve Ürdün'deki Suriyeli kadınların sağlık durumlarını incelemektedir. Bu ülkelerin her birinde 2015 yılında mülteci kadınların sağlık ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik verilen hizmetleri inceleyerek genel bir değerlendirme sunmaktadır. Goleen, Suriyeli mülteci kadınlarda yaygın olarak gözlemlenen sorunlarını erken yaşta evlilik, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, aile planlamasına erişim, doğum öncesi bakım ve gebelik bakımı olarak tespit etmektedir. Çalışma İngilizcedir.

Kılıç, Metin, Müsenna Arslanyılmaz & Şevkat Bahar Özvarış. 2015. Savaş ve Çatışma Ortamında Kadın Sağlığı. TTB Yayınları, STED Cilt: 24, sayı: 6, s. 237-244 [Online erişim: http://www.ttb.org.tr/STED/images/files/dergi/2015/6.pdf]

Bu makale, savaş ve çatışma sebebiyle yerinden edilmiş kadınların sağlıkla ilgili problemlerine ve sağlık hizmetlerine erişimleriyle ilgili sorunlara odaklanmaktadır. Bu çalışma Suriyeli kadınlar özelinde bir çalışma olmamakla birlikte, konu üzerinde geçtiğimiz on yılda yayınlanan bilimsel çalışmaların ve uluslararası raporların genel bir değerlendirmesini sunmakta ve halk sağlığı perspektifinden genel tavsiyelerde bulunmaktadır.

EK-1: Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde 27 - Geçici Koruma Altındaki Kişilere Sağlanan Sağlık Hizmetleri

MADDE 27- (1) Aşağıda belirtilen sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda yapılır veya yaptırılır.

a) Sağlık hizmetlerini yürütmek üzere sürekli faaliyet gösterecek sağlık merkezleri kurulabilir. Sağlık merkezinin bulunması halinde, yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli bulundurulur.

b) Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan hasta katılım payı alınmaz.

c) İkinci ve üçüncü basamakta sunulan sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere, sağlık hizmeti bedelleri; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçemez.

ç) Sunulan sağlık hizmeti bedeli, Sağlık Bakanlığı kontrolünde, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçmeyecek şekilde AFAD tarafından ödenir.

d) Geçici korunanlar acil ve zorunlu haller dışında, özel sağlık kuruluşlarına doğrudan başvuramazlar.

e) Bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli tarama ve aşılar yapılarak her türlü önlem ve tedbir alınır.

f) Üreme sağlığıyla ilgili olarak yetkili personel tarafından bilgilendirme yapılır ve destek faaliyetleri yürütülür.

g) Kişisel veya toplu kullanım alanlarının sağlığa uygunluğu kontrol edilerek, tespit edilen aksaklıkların giderilmesi ve geçici barınma merkezlerinin bulunduğu çevre koşullarının sağlık açısından uygun hale getirilmesi sağlanır.

ğ) Geçici korunanlar arasında madde bağımlılığı veya psikolojik sorunları olduğu tespit edilenler hakkında sağlık kurumuna nakli de içerebilecek şekilde gerekli tedbirler alınır.

h) Çocuklara yönelik gerekli aşıların yapılması amacıyla gerekli tedbirler alınır.

ı) Barınma merkezleri oluşturulurken gerekli olan uygun fiziki donanım kurulur ve Sağlık Bakanlığına teslim edilir.

(2) Geçici korunanlara sağlık hizmetlerine ilişkin olarak yapılan yardımlar Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda yürütülür.

(3) Aşı ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunun gecikmeksizin ve sürekli uygulanabilmesi için geçici korunanların kimlik beyanı ve tespiti yapılarak, adres değişiklikleri ivedilikle Sağlık Bakanlığına bildirilir.

(4) Sınırı ilk geçişlerinde ve acil durumlarda, henüz kayıt işlemlerini tamamlamamış olan bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara, sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için kimlik bilgilerine göre işlem yapılır.

(5) Geçici korunanlara sağlanacak psiko-sosyal hizmetler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 3/1/2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Afet Müdahale Planında da belirtilen geçici korunanlara sağlanacak psiko-sosyal hizmetlerde destek çözüm ortakları ile yürütülür.

(6) Bu madde kapsamında sağlanacak temel ve acil sağlık hizmetlerine karşılık olarak sağlık hizmet sunucularına bir bedel ödenmesinin zorunlu olması halinde; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan birim fiyatları geçecek veya daha düşük iskontoyu içerecek şekilde fiyat uygulaması yapılamaz. Aşılar hariç olmak kaydıyla bu madde kapsamına girenlere Sosyal Güvenlik Kurumunca bedeli karşılanmayan sağlık hizmetleri kapsamında sağlık hizmeti verilemez.

MiReKoc
Çalışma Notları Serisi

Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili
Kaynakçalar I: Sağlık (Haziran 2018)

Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili
Kaynakçalar II: Eğitim (Ekim 2018)

Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili
Kaynakçalar III: İstihdam (Şubat 2019)

Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili
Kaynakçalar IV: Barınma (Haziran 2019)

Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili
Kaynakçalar V: Sosyal Uyum (Ekim 2019)

mirekoc.ku.edu.tr

@MiReKoc /MiReKoc.KU